

nepoužije unijní právo“.⁴² Nejedná se pouze o bezpečnost občanů, ale také i o bezpečnost a ochranu všech komunikačních sítí Evropské unie. Diskuse konaná a opatření přijatá na úrovni Evropské unie nejsou tedy pouze otázkou legitimity, ale celkově otázkou nezávislosti Evropské unie.

Na druhou stranu si musíme uvědomit, že nelze zajistit občanům, ale ani veřejným orgánům a institucím 100% bezpečnost před neoprávněným vniknutím do jejich výpočetní techniky či jiných elektronických zařízení. Je

nutné, aby sami občané a instituce byli ochotni věnovat své bezpečnosti dostatek úsilí spočívající v informovanosti, dostatečných zdrojích, tedy finančních i lidských, a to i v oblasti IT.

⁴² Rozsudek C-300/11, ZZ v. *Secretary of State for the Home Department*, ze dne 4. června 2013. Dostupný na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011CJ0300&from=CS> [13. 4. 2015].

Vliv judikatury ESLP na právní úpravu délky řízení v České republice, Rusku a na Ukrajině¹

ALLA TYMOFEYEVA

KATEDRA MEZINÁRODNÍHO PŘÁVA PRÁVNICKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Influence of the ECtHR's case law regarding the length of proceedings on the legislation of the Czech Republic, Russia and Ukraine.

Summary: *This article provides an overview of the decision-making practice of the ECtHR regarding the length of proceedings in the Czech Republic, Russia and Ukraine. Although the issue of delays in the proceedings is well known, it is possible to conclude that the questions posed in the complaints lodged with the ECtHR against these states are still very topical. Practice shows that the Czech Republic has come a long way in the subject of the length of the proceedings and, today, its legislation and practice are in compliance with the ECHR. In Russia, the problem was partially solved by Law no. 68-FZ, but judicial practice has shown that the application of this law has its shortcomings, which led to the adoption of the second pilot judgment against Russia in the case *Gerasimov and Others v. Russia*. Ukraine initially refused to respect the case law of the ECtHR, but ultimately the Ukrainian Parliament adopted Law no. 4901-VI, which tries, at least to some extent, to solve the issue of delays in execution proceedings. We hope that Russia and Ukraine will use the experience of the Czech Republic and resolve this long-standing problem in the near future.*

Key words: *ECtHR, ECHR, length of proceedings, Russia, Ukraine.*

Evropský soud pro lidská práva ovlivňuje domácí právní úpravu jednotlivých členských států Rady Evropy v nesmírném počtu oblastí. Je to správní právo,² pracovní vztahy,³ trestní řízení,⁴ ochrana práv dítěte⁵ a mnoho dalších.⁶ A nejen to, má vliv i na činnost mezinárodních organizací,⁷ což ještě více zvýrazňuje význam této instituce. Pokud jde o vnitrostátní právní systémy, jež jsou ovlivňovány judikaturou ESLP, v současnosti je jich čtyřicet sedm. Tento příspěvek bude pojednávat o České Republice,

¹ Článek vychází z projektu UNCE „Výzkumné centrum pro lidská práva“ č. 204006/2012.

² Například vliv judikatury ESLP na rozhodovací činnost správních soudů ve Velké Británii a Švýcarsku. Viz SCHINDLER, B. Art. 6(1) ECHR and Judicial Review of Administrative Decision Making in England and Switzerland (online). URL: <http://www.alexandria.unisg.ch/Publikationen/60436> (navštíveno 3. dubna 2015).

³ The European Convention on Human Rights and the Employment Relationship. Transnational Trade Union Rights Experts Network (TTUR), Barcelona, 2013.

⁴ MCBRIDE, J. Human rights and criminal procedure. The case law of the European Court of Human Rights. Council of Europe Publishing, 2009.

⁵ KILKELLY, U. Protecting children's rights under the ECHR: the role of positive obligations. NILQ 61(3): 245–61.

Rusku a Ukrajině. V těchto zemích existuje bezesporu více oblastí, do nichž zasahuje rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva. Například pouze v jedné kolektivní monografii *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*⁸ najdeme články, jež popisují odraz judikatury ESLP v oblasti ústavního soudnictví,⁹ v činnosti správních soudů¹⁰ a správních orgánů¹¹ a také v otázce vzdělávání¹² a mnoha dalších.¹³ Tedy pouze v jedné publikaci najdeme velký počet odvětví práva, která se podrobila kontrole ESLP, nemluvě o jiných zdrojích.¹⁴ Totožná je situace v Rusku¹⁵ i na Ukrajině,¹⁶ proto popis vlivu rozsudků a rozhodnutí této mezinárodní soudní instance na všechna právní odvětví v těchto zemích by vyžadoval zvláštní monografii. Z výše uvedeného důvodu se tento příspěvek zaměří toliko na jeden aspekt vnitrostátní právní úpravy, do kterého praxe ESLP významně zasáhla, a to na otázku průtahů v řízení.

Před rozborem zákonodárství zmíněných třech signatářských států Evropské úmluvy o lidských právech považují za vhodné uvést základní informaci k přiměřenosti délky řízení z hlediska této mezinárodní smlouvy. Nejprve je třeba poznamenat, že pojem „řízení“ zahrnuje jak soudní řízení sporné, tak i vykonávací (exekuční) řízení, neboť na exekuční řízení lze nahlížet jako na součást soudního procesu. ESLP například ve věci *Burdov proti Rusku* zdůraznil, že právo na přístup k soudu by bylo iluzorní, kdyby konečný rozsudek soudu nebyl vykonán.¹⁷ Proces výkonu rozhodnutí je tedy součástí „spravedlivého řízení“ ve smyslu článku 6 EÚLP.

Ve vztahu k otázce přiměřené lhůty hrají pro ESLP zásadní roli články 6 a 13 EÚLP.¹⁸ V článku 6, odstavec 1 EÚLP se přímo dočteme, že „každý má právo na to, aby jeho záležitost byla [projednána] spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě...“.¹⁹ Článek 13 EÚLP pak zaručuje každé osobě, jejíž práva a svobody přiznané EÚLP byly porušeny, právo na účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem. To znamená, že národní systém musí zaručit jednotlivci možnost stěžovat si na průtahy v řízení a obdržet odškodnění, slovy EÚLP „spravedlivé zadostiučinění“ (*just satisfaction*). Povinností odpovědného státu není jenom takové odškodnění poskytnout, je-li přiznáno, ale může mu být také uložena povinnost vykonat rozsudek v rovině individuálních a obecných opatření.²⁰

Pro posouzení délky řízení používá ESLP specifický test, jímž hodnotí následující okolnosti řízení: 1/ složitost věci, 2/ chování stěžovatele, 3/ postup státních orgánů a 4/ význam předmětu řízení pro stěžovatele.²¹ Pokud jde o poslední složku, tak například ve věci *Kříž*

proti České republice Evropský soud pro lidská práva poznamenal, že případy týkající se péče o dítě je nezbytně nutné projednávat ve vší rychlosti.²² Předmětné řízení trvalo téměř devět let před soudy dvou instancí. Zásadní roli sehrálo to, že stěžovatel byl omezen ve styku se svým synem, a proto ESLP dospěl k závěru, že článek 6 EÚLP byl porušen.²³ Dalším druhem řízení, kde jsou kladeny vyšší nároky na rychlost projednávání, je trestní řízení.²⁴

Vzhledem k tomu, že článek 6 Evropské úmluvy o lidských právech nedefinuje pojem „přiměřenost“, nelze přesně určit, jaká délka řízení je již nepřiměřená. ESLP posuzuje délku každého řízení striktně z hlediska čtyř shora uvedených okolností, jak bude dále v tomto

6 Vliv ESLP na právní systémy 18 členských států v různých odvětvích práva popsala ve svých článcích soudkyně ESLP Helen Kellerová. Viz SWEET, A. – KELLER, H. „Assessing the Impact of the ECHR on National Legal Systems“ (2008). *Faculty Scholarship Series*. Paper 88 a SWEET, A. – KELLER, H. „The Reception of the ECHR in National Legal Orders“ (2008). *Faculty Scholarship Series*. Paper 89.

7 MALINVERNI, G. The Future Of International Administrative Law: Harmonization? Fragmentation? Dialogue? The Relationship between the Council of Europe Administrative Tribunal and the European Court of Human Rights. *International Monetary Fund Administrative Tribunal*. Washington, April 4, 2014.

8 BOBEK, M. – KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. a kol. *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*. Vydání 1. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 288.

9 SCHORM, V. A. Česká republika před ESLP: bilance prvních dvaceti let z pohledu vlády. In: BOBEK – KMEC – KOSAŘ – KRATOCHVÍL, op. cit., s. 59.

10 CAMRDA, J. Úmluva a judikatura ESLP v ČR: pohled správních soudů. In: BOBEK – KMEC – KOSAŘ – KRATOCHVÍL, op. cit., s. 131–137.

11 MORÁVKOVÁ, J. Úmluva a judikatura ESLP v ČR: pohled správních orgánů. In: BOBEK – KMEC – KOSAŘ – KRATOCHVÍL, op. cit., s. 149–155.

12 BOUČKOVÁ, P. Nesnesitelná těžkost výkonu rozhodnutí: výkon rozsudků ESLP postihujícího segregaci ve vzdělávání. In: BOBEK – KMEC – KOSAŘ – KRATOCHVÍL, op. cit., s. 193–210.

13 UHL, P. Vliv Úmluvy na transformaci práva a právní kultury v Československu a v České republice po roce 1989. In: BOBEK – KMEC – KOSAŘ – KRATOCHVÍL, op. cit., s. 171–178.

14 Mnoho dalších aspektů pod vlivem judikatury ESLP najdeme například v monografiích HUBÁLKOVÁ, E. *Evropská úmluva o lidských právech a ČR*. Praha: Linde, 2003; KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, a ČAPEK, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*. I. část, Úmluva, Praha: Linde, 2010.

15 BURKOV, A. The Impact of the European Convention on Human Rights on Russian Law. URL: <http://sutyajnik.ru/documents/4237.pdf>. (navštíveno 13. dubna 2015).

16 SOLOVYOV, O. Application of the Strasbourg Court's practice as source of law (based on decisions and judgments of the Supreme Court of Ukraine) // *Bulletin of the Ukrainian Bar*, 2010, 2 (18), p. 90–95.

17 ECtHR, *Burdov v. Russia*, Application No. 59498/00, 7 May 2002, par. 34.

18 HUBÁLKOVÁ, E. K účinnosti právních prostředků nápravy ve stížnostech na průtahy soudního řízení (judikatura Štrasburského soudu). *Bulletin advokacie*, 2004, č. 10, s. 9.

19 Text EÚLP ve všech jazycích států signatářů je přístupný na <http://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts&c=>.

20 Z Prahy do Štrasburku a zpět. Rozhovor s vládním zmocněncem pro zastupování ČR před ESLP Vitem A. Schormem. (online). URL: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=337075> (navštíveno 3. dubna 2015).

21 ECtHR, *Voleský v. the Czech Republic*, Application No. 63267/00, 29 June 2004, par. 102.

22 ECtHR, *Kříž v. the Czech Republic*, Application No. 26634/03, 9 January 2007, par. 72.

23 *Kříž Case*, op. cit., par. 74.

24 ECtHR, *Svinarenko and Slyadnev v. Russia* [GC], Applications Nos. 32541/08 and 43441/08, par. 143.

příspěvků demonstrováno. Petr Černý a Petr Stavělík ve svém článku s názvem *Vliv Evropského soudu pro lidská práva na řízení před Ústavním soudem ČR* uvádějí, že za nepřiměřenou se považuje délka, jež přesahuje 6 let.²⁵ Moje zkušenost ze stáže u ESLP je taková, že v závislosti na výše zmíněných kritériích bývá za neúměrnou považována délka řízení, která s využitím tří soudních instancí přesahuje 5 let. Tato data je však nutno považovat pouze za orientační. I délka „pouze“ tří resp. čtyř let může být také nepřiměřená, pokud jde o specifické řízení, ve kterém například „jednal“ jen jeden soud. Naopak, ve věci *Bordikov proti Rusku* trvalo trestní řízení proti stěžovateli více než 8 let; nicméně s ohledem na složitost věci ESLP rozhodl, že tato délka přiměřená byla.²⁶

Cílem tohoto článku je zkoumání vlivu rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva na právní úpravu délky řízení v České republice, Rusku a na Ukrajině. Na začátku se budu zabývat působením judikatury ESLP ve vztahu k ČR. Po části věnované České republice se zaměřím na první pilotní rozsudek týkající se nepřiměřené délky exekučního řízení v Ruské federaci a jeho vliv na změny vnitrostátního zákonodárství. Nakonec se budu věnovat zkoumané problematice ve vztahu k Ukrajině, kdy se pokusím osvětlit dopad na vnitrostátní právo pilotního rozsudku ESLP ve věci *Yuriy Nikolayevich Ivanov proti Ukrajině*.²⁷ Závěr pak bude jakousi syntézou účinku judikatury ESLP v oblasti délky řízení na zákonodárství všech tří smluvních stran EÚLP.

Česká republika aneb od Hartmana k Vokurkovi

Problém absence účinného prostředku nápravy ve věcech nepřiměřené délky řízení vedených proti České republice řešil ESLP od roku 1995.²⁸ Významnou úlohu zde hrál rozsudek ve věci *Hartman proti České republice*²⁹ z roku 2003. V článku s názvem *Vliv ESLP na řízení před Ústavním soudem ČR* se o něm zmiňují Petr Černý a Petr Stavělík jako o pilotním judikátu ve věci průtahů v řízení.³⁰ Souhlasím s autory článku, že tento judikát byl jedním z důležitých mezníků vedoucích ke změně právní úpravy v ČR. Nicméně jen stěží jej lze považovat za pilotní rozsudek ve smyslu článku 61 jednacího řádu Soudu. Za prvé, v roce 2003 procedura pilotních rozsudků ESLP ještě neexistovala.³¹ První tzv. pilotní rozsudek byl ESLP vydán později, v roce 2004, a týkal se Polska.³² Za druhým, klíčovým prvkem takových rozsudků je zjištění existence strukturálního problému a stanovení konkrétních požadavků na změnu legislativy

a praxe v dotčeném státě, což v rozsudku *Hartman* nebylo naplněno. Za třetí, pilotní rozsudek mimoto zásadně předpokládá „zmražení“ (zastavení) projednávání stížností, týkajících se tohoto strukturálního problému, na určitou dobu – obvykle na 6 měsíců až 1 rok. Toto se ve věci *Hartman* také nestalo. ESLP zde pouze konstatoval porušení článků 6 a 13 EÚLP s ohledem na to, že v ČR neexistoval účinný prostředek nápravy ve vztahu k průtahům v řízení, které v té době přesahovaly dokonce 10 let. Například ve věci *Konečný proti České republice*³³ soudní řízení trvalo téměř 12 let. Bylo zapotřebí tuto situaci urgentně řešit.

Výsledek přinesl zákon č. 160/2006 Sb., který s účinností ode dne 27. dubna 2007 novelizoval zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Cílem této novely bylo umožnit poskytnutí zadostiučnění za nemajetkovou újmu právě v případech nepřiměřené délky soudního řízení.³⁴ ESLP zhodnotil tento „kompenzační“ prostředek nápravy ve věci *Vokurka proti České republice*³⁵ a v rozhodnutí vydaném dne 16. října 2007 dospěl k závěru, že je postačující jak z hlediska článku 35 odst. 1 EÚLP, tak i článku 13 EÚLP. Pro subjekty, které měly v úmyslu obrátit se na ESLP se stížností na průtahy v řízení, to znamená, že se od účinnosti uvedené novely musí za účelem naplnění podmínky vyčerpání vnitrostátních prostředků obrátit nejdříve na ministerstvo spravedlnosti se žádostí o odškodnění. Vláda České republiky sice namítala, že stěžovatel mohl využít tehdy nově zavedeného opravného prostředku (s účinností od 1. července 2004), totiž požádat o určení stanovení lhůty k provedení procesního úkonu ve smyslu § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích,³⁶ ESLP však tento opravný prostředek po-

²⁵ ČERNÝ, P. – STAVĚLÍK, P. Vliv Evropského soudu pro lidská práva na řízení před Ústavním soudem ČR. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 5, s. 186.

²⁶ ECtHR, *Bordikov v. Russia*, Application No. 921/03, 8 October 2009, par. 99–106.

²⁷ ECtHR, *Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine*, Application No. 40450/04, 15 October 2009.

²⁸ HUBÁLKOVÁ, op. cit., s. 9.

²⁹ ECtHR, *Hartman v. the Czech Republic*, Application No. 53341/99, 10 July 2003.

³⁰ ČERNÝ – STAVĚLÍK, op. cit., s. 187.

³¹ Článek 61 do Jednacího řádu ESLP byl zaveden změnou ze dne 21. února 2011.

³² ECtHR, *Broniowski v. Poland* [GC], Application No. 31443/96, 22 June 2004.

³³ ECtHR, *Konečný v. the Czech Republic*, Applications Nos. 47269/99, 64656/01 and 65002/01, 26 October 2004.

³⁴ HUBÁLKOVÁ, E. Opravné prostředky ve vztahu k průtahům v soudním řízení. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 3, s. 25.

³⁵ ECtHR, *Vokurka c. République tchèque* (dec.), Application No. 40552/02, 16 October 2007.

³⁶ Hierarchické stížnosti správní povahy byly podávány předsedům okresních, obvodních, krajských soudů, předsedovi Nejvyššího soudu a ministru spravedlnosti ve smyslu zákona č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě

važoval pouze za prodloužení hierarchického opravného prostředku, který existoval již před 30. červnem 2004 a byl mimoto shledán neúčinným.³⁷

Podání žádosti o odškodnění Ministerstvu spravedlnosti ČR nezbavuje subjekt práva možnosti obrátit se na ESLP, pokud se dříve jmenovaný nástroj ukáže být neúčinným. Účinnost kompenzačního prostředku nápravy závisí mimo jiné také na výši přiznaného zadostiučinění a na přiměřenosti délky kompenzačního řízení.³⁸ V této souvislosti ESLP ve věci *Golha proti České republice*³⁹ poznamenal, že stěžovatel je pořád ještě obětí porušení EÚLP, i když odškodnění za průtahy v řízení od úřadů České republiky již obdržel. Jiří Kmec, zástupce Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva, uvádí, že částky kompenzace poskytované na národní úrovni jsou akceptovány ESLP, pokud nečiní méně než 45 % částky, kterou by stěžovateli v daném případě přiznal on sám.⁴⁰ Částky přiznávané ESLP se pohybují mezi 1 000 až 1 500 eur za rok trvání řízení (nikoli za rok průtahů). Celková suma může být navýšena nebo snížena v závislosti na chování zástupců státu a stěžovatele, významu předmětu řízení a dalších specifických okolností.

Délka řízení týkajícího se obdržení kompenzace za průtahy v řízení také nesmí být nepřiměřená. V již zmíněném rozsudku *Golha* ESLP dále konstatoval, že stěžovatel vedl řízení o odškodnění po dobu více než tři a půl roku, aniž by dosáhl dostatečné nápravy, a tedy považoval tak délku řízení o odškodnění za nepřiměřenou.⁴¹ Odmítl však z tohoto důvodu přiznat, že nepřiměřená délka řízení o odškodnění činila prostředek nápravy podle zákona č. 82/1998 Sb. neslučitelným s článkem 13 EÚLP.⁴² Navíc v lednu roku 2012 Ministerstvo spravedlnosti ČR provedlo vnitřní úpravy své rozhodovací praxe a na základě těchto změn ESLP doložilo, že v průměru délka odškodňovacího řízení nepřesahuje 18 měsíců.⁴³ Ve své Rezoluci ze dne 29. května 2013⁴⁴ Výbor ministrů Rady Evropy dospěl k závěru, že tyto změny jsou postačující.

Positivní změny nastaly i v případě specifických kategorií řízení, které vyžadují postupovat s maximální možnou rychlostí. Tak následkem judikátu ve věci *Kříž proti České republice*,⁴⁵ který se týkal délky řízení ve věci práva na styk s dítětem, přijal český parlament s účinností od 1. října 2008 zákon č. 295/2008 Sb., kterým novelizoval zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Důsledkem přijetí těchto změn byla zákonodárně zakotvena nezbytnost urychleného rozhodování ve věcech péče o dítě.

Popsané příklady poukazují na to, že v České republice proběhly významné změny v právní úpravě týkající se nápravy nepřiměřené délky řízení, dokonce i specificky s ohledem na důležitost rodinných vztahů. Tyto změny Evropský soud pro lidská práva pozitivně hodnotil.

Rusko aneb Burdov nestačil, Gerasimov

Nyní se podíváme na vliv judikatury ESLP na zákonodárství a praxi státních orgánů Ruské federace. Rusko se, na rozdíl od České republiky, potýkalo se systémovým problémem průtahů ve vykonávacím (exekučním) řízení, který negativně ovlivňoval právo dotčených osob na soud, jež je součástí práva na spravedlivé řízení ve smyslu článku 6 odst. 1 EÚLP.⁴⁶ ESLP se tímto problémem zabýval v pilotním rozsudku vydaném ve věci *Burdov* (č. 2)⁴⁷ dne 15. ledna 2009. Konstatoval v něm porušení článku 6 EÚLP proto, že se stěžovatel nemohl během několika let domoci výkonu soudního rozhodnutí vydaného ve svůj prospěch. ESLP ruským orgánům explicitně uložil, aby do šesti měsíců ode dne vydání uvedeného rozhodnutí podnikly opatření ke zkrácení délky exekučního řízení a aby zároveň poskytly adekvátní kompenzaci všem stěžovatelům, jejichž případy byly do vydání pilotního rozsudku k ESLP podány. S určitým prodloužením byl nakonec tento problém na vnitrostátní úrovni vyřešen a dne 4. května 2010 nabyl v Ruské federaci účinnosti tzv. zákon o odškodnění č. 68-FZ,⁴⁸ který zakládá nárok na náhradu škody způsobené porušením práva na výkon soudního rozhodnutí v přiměřené lhůtě. Podle dikce zákona je možné jej aplikovat na

soudů České republiky, a zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, nejsou účinnými právními prostředky nápravy. Viz HUBÁLKOVÁ, E. K účinnosti právních prostředků nápravy ve stížnostech na průtahy soudního řízení (judikatura Štrasburského soudu). *Bulletin advokacie*, 2004, č. 10, s. 9.

³⁷ ECtHR, *Škodáková v. the Czech Republic*, Application No. 71551/01, 21 December 2004 a ECtHR, *Bečvář and Bečvářová v. the Czech Republic*, Application No. 58358/00, 14 December 2004.

³⁸ KMEC, J. K výši zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení. *Právní zpravodaj*, 15. 8. 2006.

³⁹ ECtHR, *Golha v. the Czech Republic*, Application No. 7051/06, 26 May 2011, para 44.

⁴⁰ KMEC, op. cit.

⁴¹ *Golha Case*, op. cit., par. 52.

⁴² *Golha Case*, op. cit., par. 73.

⁴³ Resolution CM/ResDH(2013)89, Bořánková and Hartman and 69 other cases against the Czech Republic.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ ECtHR, *Kříž v. the Czech Republic*, Application No. 26634/03, 9 January 2007.

⁴⁶ ECtHR, *Hornsby v. Greece*, 19 March 1997, Application No. 18357/91, Reports of Judgments and Decisions 1997-II.

⁴⁷ ECtHR, *Burdov (No. 2) v. Russia*, Application No. 33509/04, 15 January 2009.

⁴⁸ Federal Law no. 68-FZ of 30 April 2010, „On Compensation for Violation of the Right to a Trial within a Reasonable Time or the Right to Enforcement of a Judgment within a Reasonable Time“ („the Compensation Act“).

všechny vnitrostátní rozsudky, které přiznávají jakkoli vysokou částku odškodného.

Dne 23. září 2010 ve svém rozhodnutí vydaném ve věci *Nagovitsyn a Nalgiyev proti Rusku*⁴⁹ shledal ESLP stížnost stěžovatelů nepřijatelnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, když poukázal právě na možnost využití ustanovení federálního zákona č. 68-FZ. ESLP zatím nicméně nekonstatoval, že tento opravný prostředek je účinný. Poznamenal pouze, že nová právní úprava vyžaduje, aby vnitrostátní soudy při rozhodování o nárocích na odškodnění uplatňovaly zásady stanovené ESLP. Přestože vnitrostátní soudy ještě neměly čas vytvořit jakýkoliv ustálený postup podle zákona č. 68-FZ, nebyl žádný důvod domnívat se, že nový prostředek nápravy by nedovoloval stěžovatelům získat odpovídající a dostatečné odškodnění. I když ESLP považoval za možné, že v budoucnu se zákon ukáže být neúčinný, odmítl rozhodovat *in abstracto*.

Obavy ESLP a stěžovatelů se však později naplnily. Dne 17. dubna 2012 ESLP vyhlásil rozsudky ve věcech *Kalinkin a další proti Rusku*⁵⁰ a *Ilyushkin a další proti Rusku*,⁵¹ v nichž neúčinnost zákona č. 68-FZ konstatoval. Výslovně přitom odkázal na společné usnesení pléna Nejvyššího soudu a Nejvyššího arbitrážního soudu Ruské federace č. 30/64 ze dne 23. prosince 2010 „O některých otázkách, vyplývajících z řízení o náhradu škody za porušení práva na soudní řízení v přiměřené lhůtě a právo na výkon soudních rozhodnutí v přiměřené lhůtě“. V souladu s tímto právním aktem se zákon č. 68-FZ vztahuje pouze na peněžitě dluhy státních orgánů za porušení práva na řízení v přiměřené lhůtě. Nejvyšší soud Ruské federace ve svých nálezech prohlásil,⁵² že rozsudek ESLP *Burdov* č. 2 se vztahuje pouze na ta řízení, jež se týkají peněžitých plnění. Nevztahuje se například na výkon rozsudků o poskytnutí bydlení.⁵³ Počet obdobných stížností začal narůstat, například pan *Starostenkov* si stěžoval na nemožnost domoci se výkonu rozsudku o přidělení auta speciálně vybaveného pro invalidního člověka.⁵⁴ Paní *Kostyleva* se nemohla dočkat výkonu rozsudku o opravě bydlení⁵⁵ a pan *Shmakov* vůbec byt nemohl získat.⁵⁶ Dne 10. dubna 2012 se ESLP rozhodl spojit tyto a další stížnosti ke společnému projednání pod názvem *Gerasimov a další proti Rusku*⁵⁷ s přesvědčením, že je potřeba řešit tuto situaci dalším pilotním rozsudkem, který ESLP vydal dne 1. července 2014. Pro zavedení nezbytných změn do zákonodárství nebo soudní praxe⁵⁸ stanovil Rusku jeden rok ode dne nabytí právní moci tohoto rozsudku.

Předseda ESLP, Dean Spielmann, uvedl ve svém proslovu dne 7. července 2014, že doufá

v to, že Nejvyšší soud RF bude otevřený lepšímu dodržování EÚLP a že se těší na výsledky.⁵⁹

Ukrajina aneb Ivanov nám neporučuje

Dále následuje poslední stát, sledovaný v tomto článku, a to Ukrajina. Na Ukrajině, stejně jako v Rusku, se první pilotní rozsudek ESLP týkal průtahů ve výkonu soudních rozhodnutí, totiž *Yuriy Nikolayevich Ivanov proti Ukrajině* ze dne 15. října 2009.⁶⁰ ESLP v něm ve smyslu článku 46 EÚLP požádal Ukrajinu, aby do jednoho roku ode dne nabytí právní moci tohoto rozsudku, tedy do 1. ledna 2011, provedla nezbytné systémové změny v zákonodárství a praxi.⁶¹ Později byl tento termín prodloužen, ale ani na začátku roku 2012 ukrajinský parlament nebyl schopen požadavkům ESLP vyhovět. V reakci na pasivitu ukrajinských orgánů ESLP dne 21. února 2012 rozhodl pokračovat v projednávání podobných stížností proti Ukrajině.⁶² Zmražené stížnosti se tak proměnily ve velmi vysoký počet individuálních rozsudků, v nichž je Ukrajině nařizována povinnost vyplatit odškodnění ve smyslu článku 41 EÚLP jako spravedlivé zado- stuičinění za vzniklou újmu v souvislosti s průtahy v exekučních řízeních.

Určité pozitivní změny nastaly až přijetím zákona Ukrajiny č. 4901-VI o státních zárukách výkonu soudních rozhodnutí,⁶³ jenž nabyl účin-

⁴⁹ ECtHR, *Nagovitsyn and Nalgiyev v. Russia* (dec.), Applications Nos. 27451/09 and 60650/09, 23 September 2010.

⁵⁰ ECtHR, *Kalinkin and Others v. Russia*, Applications Nos. 16967/10, 37115/08, 52141/09, 57394/08, 60129/08, 2437/10, 3102/10, 12850/10, 13683/10, 19012/10, 19401/10, 20789/10, 22933/10, 25167/10, 26583/10, 26820/10, 26884/10, 28970/10, 29857/10, 49975/10 and 56205/10, 17 April 2012.

⁵¹ ECtHR, *Ilyushkin and Others v. Russia*, Applications Nos. 5734/08, 20420/07, 54342/08, 56997/08, 60129/08, 4561/09, 7738/09, 11273/09, 11993/09, 16960/09, 20454/09, 21964/09, 26632/09, 28914/09, 31577/09, 31614/09, 31685/09, 32395/09, 35053/09, 36327/09, 38180/09, 45131/09, 48059/09, 52605/09, 56935/09, 58034/09, 59761/09, 1048/10 and 1119/10, 17 April 2012.

⁵² Viz například rozhodnutí Nejvyššího soudu RF ze dne 23. 11. 2010 ve věci stěžovatele Martynenka Viktoro Grigoryeviche nebo ze dne 1. 12. 2010 ve věci stěžovatele Shuvayeva Vasilee Anatolyeviche a mnoho dalších.

⁵³ *Ilyushkin Case*, op. cit.

⁵⁴ Application no. 21176/11 lodged on 21 February 2011.

⁵⁵ Application no. 61186/10 lodged on 4 October 2010.

⁵⁶ Application no. 3553/06 lodged on 28 December 2005.

⁵⁷ ECtHR, *Gerasimov and Others v. Russia*, Applications Nos. 29920/05, 3553/06, 18876/10, 61186/10, 21176/11, 36112/11, 36426/11, 40841/11, 45381/11, 55929/11 and 60822/11, 1 July 2014.

⁵⁸ *Gerasimov Case*, op. cit., par. 226.

⁵⁹ *The best practices of individual complaint to the Constitutional Courts in Europe*. Speech of Mr Dean Spielmann, President of the European Court of Human Rights. Palais de l'Europe (room 5), Strasbourg, 7 July 2014.

⁶⁰ *Yuriy Nikolayevich Ivanov Case*, op. cit.

⁶¹ Tamtéž, par. 94.

⁶² On 21 February 2012 the European Court of Human Rights examined the state of the implementation of the pilot judgment in the case of *Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine* (no. 40450/04) concerning issues of prolonged non-enforcement of domestic decisions, and the state of affairs in about 2,500 similar cases currently pending before the Court. ECHR 086 (2012), 29. 2. 2012.

⁶³ Law of Ukraine of 5 June 2012 „On State guarantees concerning execution of judicial decisions“.

nosti dne 1. ledna 2013. V souladu s ustanoveními tohoto právního předpisu se lze domáhat obdržení kompenzace v případě, kdy během tří měsíců ode dne nabytí právní moci rozsudku proti státnímu orgánu neproběhla výplata částky určené soudem. Za splnění v tomto zákoně stanovených podmínek vypočte státní exekutor částku odškodného.

Tento zákon se však ve svém původním znění týkal pouze soudních řízení zahájených od ledna 2013. Nevztahoval se tedy téměř na 3000 rozsudků vydaných před tímto datem. Pod nátlakem ESLP byly nakonec k tomuto zákonu přijaty novely s účinností od 16. října 2013,⁶⁴ které zahrnují do mechanismu odškodňování i tzv. „staré rozsudky“ vydané před nabytím účinnosti zákona č. 4901-VI.

Ukrajinské orgány poskytly Výboru ministrů Rady Evropy dne 24. října 2013 některé podrobnosti týkající se těchto změn. Nová právní úprava zahrnuje tři skupiny státních dluhů dle určité posloupnosti. Prioritu mají dluhy týkající se důchodů a různých sociálních dávek; následují nároky z pracovněprávních vztahů, například mzdy; a potom „všechny ostatní“ dluhy. Výše potřebných rozpočtových prostředků bude stanovena zvlášť v ročních rozpočtových zákonech. V souladu se zákonem Ukrajiny č. 4901-VI mají věřitelé šest měsíců pro podání žádosti o odškodnění s možností v případě potřeby tuto lhůtu prodloužit. Vláda má pak jeden rok na vypracování seznamu pohledávek.⁶⁴

Kromě výše uvedeného přijal parlament Ukrajiny dne 3. července 2014 zákon č. 1571-VII „O změně některých zákonů Ukrajiny k zajištění vypořádání v odvětví energetiky“, kterým byl pozastaven výkon soudních rozhodnutí týkajících se společností podnikajících v odvětví energetiky, a to do 1. ledna 2016.

Ani ESLP, ani Výbor ministrů Rady Evropy neposkytly zatím žádné hodnocení nové právní úpravy. Těžko říci, zda změny zákonů Ukrajiny jsou postačující. Víme již na příkladu Ruska, že i velmi kvalitní zákony lze v soudní praxi neadekvátně interpretovat. Doufejme však, že změny budou směřem k vyřešení problému s délkou vykonávacího řízení nápomocné.

Závěry aneb cesta tam a zase zpátky

S ohledem na vše výše uvedené lze uzavřít, že záležitost průtahů v řízení, ať už těch, v nichž je řešeno meritum věci, tak těch exekučních, otevřená stížnostmi podanými u ESLP proti ČR, Rusku a Ukrajině, je pořád ještě velmi aktuální problematikou. Smluvní státy se však bezespo-

ru snaží, s větší či menší úspěšností, situaci ve vnitrostátním soudnictví napravit.

Pro Českou republiku nabyla EÚLP účinnosti dne 1. ledna 1993, tedy před více než 22 lety. Na Ukrajině tato mezinárodní smlouva platí od 11. září 1997, což je téměř 18 let. Rusko ratifikovalo EÚLP jako poslední z těchto tří smluvních stran. Zde je možné Evropskou úmluvu o lidských právech dovolávat od 5. května 1998, tedy přibližně 17 let. Praxe ukazuje, že Česká republika je v otázce délky řízení nejenom zkušenější, ale i pokročilejší. ESLP měl možnost ocenit právní řešení nabízené v České republice a dospěl k závěru, že je v souladu s EÚLP. Zbývá pouze popřát Ministerstvu spravedlnosti ČR mnoho úspěchů v další činnosti. V Rusku byl problém částečně vyřešen zákonem č. 68-FZ. Soudní praxe však ukázala, že aplikace tohoto zákona má své nedostatky, což při absenci spolupráce ruských úřadů vedlo k přijetí druhého pilotního rozsudku proti Rusku ve věci *Gerashimov a další proti Rusku*.

Ukrajina původně odmítla respektovat judikaturu ESLP a neplnila pilotní rozsudek ve věci *Yuriy Nikolayevich Ivanov proti Ukrajině*, nehledě na několikanásobné žádosti orgánů Rady Evropy. Nakonec však parlament Ukrajiny přijal zákon č. 4901-VI, který se alespoň do určité míry snaží problematiku průtahů v exekučním řízení řešit.

Nakonec bych chtěla zopakovat slova Jiřího Kmece o tom, že pokud neřešený problém vyhodíme dveřmi, vrátí se nám oknem. Cesta do Štrasburku a zase zpátky bude tedy zaručena. Snažme se však – anebo právě proto – záležitost délky řízení vyřešit náležitým způsobem, abychom se zbytečným cestám vyhnuli, aneb alespoň trochu se poučili z dosavadních zkušeností.

⁶⁴ Law of Ukraine of 19 September 2013 „On amendments to some laws concerning execution of the court judgments“.

⁶⁵ 1186 DH meeting (3-5 December 2013) – Communication from the authorities (general measures) (24/10/2013) – Communication from Ukraine concerning the case Yuriy Nikolayevich Ivanov (pilot case) and the Zhovner group against the Ukraine (Applications Nos 40450/04 and 56848/00).